

WĄTKI POLSKIE
W
„DZIENNIKU”
O. PIOTRA SEMENENKI

3. Marce! Poniżej. Popychaj! O. Alexander a O. Wła-
dykowicz. Mielimy nadpłynąć. Redy, Główny. Obrabi-
mie! Półkieru! Zgrabić! Wziąć! Do Kapił! 7.
Panie, wola twoja!

Wątki polskie
w „Dzienniku” o. Piotra Semenienki

TOM 28

SERIA POD REDAKCJĄ

KS. DR. HAB. ANDRZEJA BRUŹDZIŃSKIEGO, PROF. UPJPII
I DR. HAB. TOMASZA GRAFFA, PROF. UPJPII

MIĘDZYNARODOWY KOMITET REDAKCYJNY:

KS. PROF. DR. HAB. JACEK URBAN – PRZEWODNICZĄCY, POLSKA
MGR. PŘEMYSL BAR, PH.D., CZECHY
JUDR. MGR. GABRIEL LUKÁČ, SŁOWACJA
PROF. DR. HAB. ZDZISŁAW NOGA, POLSKA
PROF. PHDR. JIŘÍ TRÁVNÍČEK, CZECHY
KS. PROF. DR. HAB. ROBERT TYRAŁA, POLSKA
KS. PROF. DR. HAB. ANDRZEJ WITKO, POLSKA
PROF. DARIUS VON GÜTTNER SPORZYŃSKI, AUSTRALIA

ks. Maciej Gawlik CR

Wątki polskie
w „Dzienniku” o. Piotra Semenienki

Kraków 2024

ks. Maciej Gawlik CR
📧 [https://orcid.org/ 0000-0001-7858-2694](https://orcid.org/0000-0001-7858-2694)
✉ archiwum@zmartwychwstancy.pl

© Copyright by Maciej Gawlik & Księgarnia Akademicka, 2024

Recenzent: ks. prof. dr hab. Józef Wołczański, UPJPII
Opracowanie redakcyjne: Joanna Cieślik
Projekt okładki: Lesław Sławiński

ISBN 978-83-8368-004-0 (druk)
ISBN 978-83-8368-016-3 (online)
<https://doi.org/10.12797/9788383680163>

Na okładce wykorzystano reprint karty „Dziennika” o. Piotra Semenkeni

Publikacja sfinansowana przez Polską Prowincję Zmartwychwstańców

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Spis treści

Wstęp	9
1. Biografia o. Piotra Semenenki	15
1.1. Życie o. Piotra Semenenki do 1851 r.	15
1.2. Działalność o. Piotra Semenenki w latach 1852-1886	39
1.3. Śmierć, pogrzeb i pamięć o o. Semenence po 1886 r.	49
2. „Dziennik” o. Piotra Semenenki – analiza dzieła	75
2.1. Spuścizna o. Semenenki w Archiwum Rzymskim Zmartwychwstańców	75
2.2. „Dziennik” jako pamiątka materialna	91
2.2.1. Ramy czasowe i struktura „Dziennika”	92
2.2.1.1. Tom pierwszy (27 maja 1851 – 28 czerwca 1854)	97
2.2.1.2. Tom drugi (29 czerwca 1854 – 31 grudnia 1868)	99
2.2.1.3. Tom trzeci (1 stycznia 1869 – 31 grudnia 1875)	101
2.2.1.4. Tom czwarty (1 stycznia 1876 – 28 października 1886)	103
2.3. Tematyka dzieła	108
3. O. Piotr Semenenko i polskie ośrodki zmartwychwstańców w Rzymie	115
3.1. Relacje z Polakami na emigracji	117
3.2. Opieka duszpasterska nad emigrantami	129
3.2.1. Spowiednictwo i kierownictwo duchowe	130
3.2.2. Kaznodziejstwo	134
3.2.3. Rekolekcje i nauki okolicznościowe	142
3.2.4. Nabożeństwa okolicznościowe	147
3.3. Relacje z polskimi hierarchami	149
3.3.1. Włodzimierz Czacki	150
3.3.2. Mieczysław Ledóchowski	154
3.3.3. Albin Dunajewski	160

3.4. Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie	161
3.4.1. Przygotowanie: 1858-1866	163
3.4.2. Rektor: 1866-1873	169
3.4.3. Przełożony generalny i rektor w jednej osobie: 1873-1886	176
4. Aktywność o. Piotra Semenkeni na ziemiach polskich pod zaborami ..	183
4.1. Podróże do kraju	185
4.1.1. Pierwsza wyprawa: 16 października – 29 grudnia 1858 r.	187
4.1.2. Druga wyprawa: 18 września 1864 – 8 lutego 1865 r.	191
4.1.3. Trzecia wyprawa: 2 marca – 23 czerwca 1868 r.	193
4.1.4. Czwarta wyprawa: 19 września – 2 grudnia 1871 r.	193
4.1.5. Piąta wyprawa: 2 sierpnia – 8 listopada 1879 r.	196
4.1.6. Szósta wyprawa: 28 września – 20 października 1880 r.	199
4.1.7. Siódma wyprawa: 2-24 lipca oraz 13 października – ok. 15 listopada 1882 r.	200
4.1.8. Ósma wyprawa: 1 października – 25 listopada 1884 r.	202
4.1.9. Dziewiąta wyprawa: 26 kwietnia – 1 września 1885 r.	205
4.2. Eklezjalne inicjatywy o. Piotra Semenkeni	206
4.2.1. Działalność na rzecz Kościoła rzymskokatolickiego w kraju	206
4.2.2. Działalność na rzecz Kościoła greckokatolickiego w kraju ...	219
4.3. Relacje z biskupami oraz duchowieństwem diecezjalnym i zakonnym	229
4.3.1. Albin Dunajewski	231
4.3.2. Zygmunt Szczęśny Feliński	238
4.3.3. Józef Weber	241
4.3.4. Jan Koźmian	244
4.4. Kontakty z rodakami mieszkającymi na ziemiach polskich	248
4.4.1. Adam Józef i Katarzyna Potoccy	249
4.4.2. Emilia Nowowiejska i jej córki	252
4.4.3. Maria Skaza	257
4.4.4. Jan Matejko	259
5. Działalność o. Piotra Semenkeni wśród polskich żeńskich zgromadzeń zakonnych	263
5.1. Zgromadzenie Sióstr Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny	266
5.2. Mniszki Bose Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel ..	283
5.3. Zakon Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny	290
5.4. Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu	295
5.5. Zgromadzenie Sióstr Świętego Feliksa z Kantalicjo Trzeciego Zakonu Regularnego Świętego Franciszka Serafickiego	302

6. Zmartwychwstańcy – polskie zgromadzenie	311
6.1. Struktura zgromadzenia zmartwychwstańców według reguł i konstytucji (1842-1850)	314
6.2. Zmartwychwstańcy i o. Semenenko do 1873 r.	320
6.2.1. Lata 1857-1864	321
6.2.2. Lata 1864-1871	324
6.2.3. Lata 1871-1873	330
6.3. Zgromadzenie w czasie generalatu o. Piotra Semeneki	333
6.4. Wybrane sylwetki zmartwychwstańców na kartach „Dziennika”	341
6.4.1. Hieronim Kajsiewicz	341
6.4.2. Walerian Przewłocki	346
6.4.3. Julian Feliński	350
6.4.4. Władysław Witkowski	356
6.4.5. Leon Zbyszewski	359
6.5. Celina Borzęcka i początki Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego	365
Zakończenie	375
Aneks	379
Bibliografia	415
Streszczenie. Wątki polskie w „Dzienniku” o. Piotra Semeneki	449
Summary. Polish Threads in the „Diary” of Father Peter Semenenko	451
Wykaz skrótów	453
Spis tabel	455
Spis ilustracji	457
Indeks osobowy	459
Indeks geograficzny	479

Wstęp

Postać o. Piotra Semenienki¹ (1814-1886) wyróżnia się na tle innych wątków poruszanych w historiografii polskiej XIX w. Dzięki zachowanej spuściźnie archiwalnej, a także wielu opracowaniom można z dużą dokładnością przedstawić fakty nie tylko z jego życia, ale i z działalności Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Iesu Christi – zmartwychwstańcy), którego był współzałożycielem. Można również poznać jego duchowość i różnorodną twórczość na polu nauk filozoficznych i teologicznych. Wreszcie nie sposób ominąć jego osoby w kontekście studiów nad historią Kościoła powszechnego, zarówno na ziemiach polskich, jak i na emigracji. Dziełem, które przynosi najwięcej informacji na te tematy, jest „Dziennik” jego autorstwa, prowadzony w latach 1851-1886.

Fascynacja postacią o. Semenienki, jego życiem i zgromadzeniem, które współtworzył i któremu przewodził, stoi u początku podjęcia badań nad tym tematem. Także poglądy o. Piotra o prawdziwej wolności i duchowym zmartwychwstaniu, skonkretyzowane i opisane w „Dzienniku”, przyczyniły się do jej powstania. Diariusz pozwala wejrzeć w świat jego uczuć, w jego zmieniającą się w miarę upływu lat hierarchię wartości, a także poznać osoby, którymi się w tym czasie otaczał.

Cezurą tej pracy są daty skrajne prowadzenia „Dziennika”, czyli lata 1851-1886. O ile ta druga data nie nastroczała żadnych trudności, będąc datą śmierci o. Piotra, o tyle ta pierwsza nie wpłynęła w żaden znaczący sposób na życie autora ani jego zgromadzenia. Była jedynie datą rozpoczęcia pisania „Dziennika”.

Osoba o. Piotra nie doczekała się dotąd w języku polskim naukowej biografii, co może nieco dziwić w świetle wielu biogramów, jak i mnogości

1 W kontekście wszystkich występujących w niniejszej monografii zmartwychwstańców konsekwentnie stosowano termin „ojciec”, zachowując ówczesną nomenklaturę. Wedle współczesnych zasad używa się określenia „ksiądz”.

opracowań dotyczących zgromadzenia i sytuacji polityczno-religijnej Kościoła i Polski drugiej połowy XIX w.

Sam „Dziennik” dotąd nie został gruntownie i całościowo omówiony przez historyków. Pod koniec pierwszej połowy lat 50. XX w. zajął się nim o. Edmund Elter SJ, ówczesny wykładowca etyki na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Wybrał on i wypisał niektóre noty dziennikowe, nadając im tytuł *Dziennik. Rzeczy polskie i słowiańskie*². Całość została wydana w ramach serii *Sacrum Poloniae Millenium*, upamiętniającej zbliżające się tysiąclecie chrztu Polski³.

Edycja zapisków dziennikowych przez o. Eltera pozostawia jednak nieco do życzenia. Wybór tekstów czasami mija się z tytułem publikacji. Część z nich opowiada o kontaktach o. Semenienki np. z urzędnikami kościelnymi, francuskimi zakonnikami czy osobami świeckimi obcego pochodzenia. Trudno dopatrzyć się w tych fragmentach „rzeczy polskich i słowiańskich”. Pamiętając o tym, że każdy wybór jest subiektywny, trzeba też stwierdzić, że ubogo pod względem warsztatowym wyglądają przypisy, za które odpowiedzialny jest ks. Piotr Naruszewicz, ówczesny postulator polskich spraw beatyfikacyjnych. Całość jednak sprawia korzystne wrażenie i można ją uznać za udaną inspirację do dalszych badań zawartości „Dziennika”.

Przełożony Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, o. Jan Reinke, zafascynowany filozofią współzałożyciela zgromadzenia i jego osobą⁴ doprowadził do wydania w 1961 r. w nakładzie dziesięciu egzemplarzy maszynopisu kompletnego tekstu „Dziennika”, łącznie z kartkami dołączonymi do głównego tekstu. Całość została podzielona na cztery tomy (zgodnie z oryginałem) i oprawiona w twarde, zielone okładki z wytłoczonymi tytułami i numeracją poszczególnych tomów na grzbiecie. Była to próba

2 Recenzja: F. German, *Dziennik ks. P. Semenienki C.R.*, „Znak”, R. 10, 1958, nr 7, s. 854-857. Autor, zachęcając do lektury i wymieniając nazwiska osób z kręgów sztuki, które o. Piotr zanotował w Dzienniku, wyraża nadzieję, że przybędzie niedługo święty patron filozofów i uczonych – o. Piotr Semenenko! Wszak jego proces beatyfikacyjny trwał wówczas od siedmiu lat.

3 P. Semenenko, *Dziennik. Rzeczy polskie i słowiańskie*, wybór i przedm. E. Elter, przypisy P. Naruszewicz, Rzym 1955, s. 252, *Sacrum Poloniae Millenium*. W rzymskim archiwum zmartwychwstańców nie ma ani jednego listu o. Eltera. Ciekawe byłoby ustalenie powodów, dla których podjął się opracowania tego dzieła.

4 W swej przedmowie do edycji maszynopisu Dziennika o. Reinke zaznaczył wyrażnie: „Pamiętam, jak będąc w nowicjacie [...] samorzutnie klękałem, w chwilach wieczornej ciszy, przed portretem Ojca Piotra, by go nabożnie uczcić i pokornie wymodlić wytrwanie i uświęcenie. Obecnie przejęty jestem szczerym i głębokim kultem dla wszystkiego, co jest z nim związane”.

ożywienia procesu informacyjnego Piotra Semeneni, który wówczas już nie posuwał się do przodu⁵.

Niespełna pół wieku później, w 2007 r., Prowincjalna Komisja Studiów Zmartwychwstańczych na nowo podjęła inicjatywę opublikowania całego dzieła, wyznaczając rok 2014 (200-lecie urodzin o. Semeneni) jako datę krytycznego wydania diariusza. Owocem tych starań stała się wersja elektroniczna samego tekstu „Dziennika”, stworzona w 2013 r. na bazie maszynopisu z 1961 r.⁶ Niestety, mimo podjętych kroków ostatecznie nie doszło do publikacji edycji. Sprawa do dziś czeka na pomyślny finał.

„Dziennik” o. Semeneni był i jest cytowany przez wielu badaczy zajmujących się bądź jego autorem, bądź wydarzeniami, które w nim opisywał. Sięgali po niego m.in. o. Paweł Smolikowski w swoich opracowaniach historycznych dotyczących początków zgromadzenia, o. Władysław Kwiatkowski w napisanej przez siebie historii zgromadzenia i w jedynej monografii poświęconej o. Semenence wydanej w języku włoskim, jak również o. Hieronim Eugeniusz Wyczawski w swej monografii abp. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego.

Ważne miejsce w niniejszym opracowaniu zajmują źródła drukowane pióra o. Semeneni (m.in. kazania, mowy pogrzebowe, publicystyka), a także publikacje autorstwa pozostałych ojców założycieli. Na wyróżnienie zasługuje przede wszystkim trzypięciotomowa historia zgromadzenia autorstwa o. Johna Iwickiego⁷, bazująca na licznych, nieznanach szerzej

- 5 Reinke konstatawał w swej przedmowie: „Oby ten wspólny wysiłek zamienił się w akt zasługi w intencji rychłego wyniesienia Ojca Piotra w poczet błogosławionych”. O rozpoczętym procesie beatyfikacyjnym o. Semeneni szerzej w pierwszym rozdziale niniejszej książki.
- 6 Do wydania elektronicznego dołączono przedmowy o. Edmunda Eltera SJ z 1955 r. i o. Jana Reinkego CR z 1961 r., skrócone kalendarium życia o. Semeneni, bibliografię jego wybranych dzieł, a także publikacji dotyczących jego samego oraz jego twórczości. Redaktorem tego wydania był ks. Wojciech Mleczko CR, tekst na postać cyfrową przetworzyła Monika Idziak.
- 7 John Iwicki (1928-1992) – urodzony w Chicago syn polskich emigrantów, Józefa i Antoniny z d. Kasprzak. Do zmartwychwstańców wstąpił w 1946 r., święcenia kapłańskie przyjął w St. Louis w 1955 r. Studiował historię. Pracował jako socjusz w nowicjacie w Winnetka w stanie Illinois, nauczyciel (Gordon Tech High School, Chicago), radny generalny z siedzibą w Rzymie (1965-1969), duszpasterz w USA i Kanadzie (m.in. proboszcz parafii św. Jadwigi w Chicago w latach 1969-1979). Dał się poznać jako autor cennych pozycji traktujących o historii zgromadzenia (np. *The First One Hundred Years: A Study of the Apostolate of the Congregation of the Resurrection in the United States 1866-1966*, Rome 1966). Chętnie przyjeżdżał do Polski, płynnie mówił w języku swoich rodziców, a w 1980 r. został kawalerem Orderu Odrodzenia Polski. W 1982 r. przeniósł się do Rzymu, by napisać historię zmartwychwstańców. Ukazała się ona w trzech tomach pod tytułem *Resurrectionist Charism: A History of the Congregation of the Resurrection: 150 Years*. Pierwszy (wydany w 1986) objął lata 1836-1886, drugi (1992) 1887-1932,

źródłach – jak dotąd najwszechstronniejsze opracowanie dziejów zmartwychwstańców. Korespondują z nim zarówno monografie poświęcone poszczególnym zmartwychwstańcom⁸, wydany w Roku Jubileuszowym (2000) w Rzymie *Dziennik* Bogdana Jańskiego⁹, jak i materiały z sesji naukowej zorganizowanej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w październiku 1986 r. z okazji stulecia istnienia zgromadzenia¹⁰. Ważną pomocą w powstawaniu tej pracy były edycje listów o. Hieronima Kajsiewicza¹¹ i o. Piotra Semenki¹² oraz różnego rodzaju zmartwychwstańcze inicjatywy wydawnicze, jak „Zeszyty Historyczno-Teologiczne”¹³ czy seria *Congregationis Radices* wydawnictwa Alleluja¹⁴.

Historyczne tło epoki przybliżyły monografie osób występujących w „Dzienniku”, a także prace bezpośrednio dotyczące poruszanych w nim wątków polskich, jak np. o początkach Papieskiego Kolegium Polskiego pióra ks. dr. hab. Marka Stępnia czy dr. hab. Jerzego Kuzickiego o życiu polskiej emigracji w Rzymie i Paryżu.

Powyższe źródła i opracowania uzupełniono o wyniki kwerendy w zbiorze czasopism pochodzących z drugiej połowy XIX w. – dzienników, tygodników, półroczników, które bądź opisywały postać i wydarzenia związane z autorem „Dziennika”, bądź udostępniały mu swoje łamy¹⁵.

„Dziennik” Semenki nie jest źródłem łatwym do wykorzystania, mimo że dostarcza ogromnej ilości informacji. Zapiski są chaotyczne, z licznymi po-

a trzeci (1992) 1932-1965. Jej polskie tłumaczenie autorstwa Jerzego Zagórskiego, o. Wojciecha Mleczy CR, Justyny Piątkowskiej-Osińskiej i Barbary Tischner – *Charyzmat zmartwychwstańców. Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego* – ukazywało się kolejno w latach 1990, 2007 i 2019. Śmiertelnie chory Iwicki powrócił do USA. Zmarł w Chicago. E. Janas, *Dictionary of American Resurrectionists 1865-1990*, Chicago, IL 1991, s. 288-289.

8 J. Mrówczyński, Ks. Walerian Kalinka. *Życie i działalność*, Poznań-Warszawa-Lublin 1973; B. Micewski, Bogdan Jański. *Założyciel Zmartwychwstańców 1807-1840*, Warszawa 1983; J. Mrówczyński, *Sługa Boży ksiądz Paweł Smolikowski CR (życie i dzieło)*, Kraków 2000; A. Kardaś, *Droga charyzmatyczna Hieronima Kajsiewicza*, Kraków 2006, *Opera ad Lauream*, t. 1.

9 B. Jański, *Dziennik 1830-1839*, odczytał z autografu i opracował A. Jastrzębski, Rzym 2003.

10 *Zmartwychwstańcy w dziejach Kościoła i narodu*, red. Z. Zieliński, Katowice 1990.

11 H. Kajsiewicz, *Listy*, t. 1-11, red. T. Kaszuba, L. Drózdź, Rzym 2004-2014.

12 P. Semenki, *Listy*, t. 1-15, red. T. Kaszuba, współpraca M. Traczyński, L. Drózdź, Rzym 1980-2009, *Studia Zmartwychwstańcze*.

13 „Zeszyty Historyczno-Teologiczne” ukazują się od 1995 r. Do roku 2021 opublikowano 26 numerów.

14 Do 2013 r. wydano 27 pozycji w tym cyklu.

15 Były to np. „Przegląd Poznański”, „Gazeta Narodowa”, „Tygodnik Katolicki” czy „Czas”.

wtórzeniami. Ich dobór tematyczny jest niejednokrotnie zupełnie przypadkowy, pomijane są często sprawy dużej wagi, o których wiemy z innych źródeł, a poruszane błahe. Pełno niedomówień, skrótów myślowych, ogólnikowych sformułowań świadczy o tym, że zapiski te nie były przeznaczone dla szerszego ogółu. Rzuca się w oczy bezustannie zmiana opinii autora na osoby i sprawy, gonitwa różnych pomysłów i koncepcji, rozstrzelanie uwagi¹⁶.

Przywołana powyżej Ewa Jabłońska-Deptuła dobrze diagnozuje trudności, jakie może napotkać historyk pragnący rzetelnie zająć się „Dziennikiem” o. Semenienki. Ukazanie o. Piotra jako kapłana szczerze zainteresowanego sprawami polskimi nie jest jednak zadaniem trudnym. Ponieważ założyciel i główny inspirator wspólnoty braci zmartwychwstańców, Bogdan Jański, żył krótko, nie doczekując się realizacji większości swoich idei, wobec tego o. Semenienko – jako jego niezwykle pojętny uczeń – stał się nie tylko ich głównym kontynuatorem, ale również pogłębił i rozwinął je, adaptując do nowych zadań, jakie stawały przed kongregacją w drugiej połowie XIX w.

Na podstawie „Dziennika” można wskazać, że o. Semenienko żywo interesował się losami Polaków i Polski. Ustalenia przynoszą przynajmniej kilka ciekawych odkryć. Pierwszym z nich są jego poglądy na temat miłości do ojczyzny, zgodne z wymogami ultramontanizmu, które wyrażał nie tylko w kazaniach, ale również przez swoje czyny. Zadziwia intensywność jego działań na rzecz Kościoła rzymskokatolickiego i unickiego na ziemiach I Rzeczypospolitej. „Dziennik” ukazuje wielość kontaktów z rodakami, czy to żyjących na emigracji, czy na ziemiach polskich, świeckimi lub duchownymi. O. Semenienko, jak wynika z „Dziennika”, dał wyraz tej miłości m.in. przez liczne podróże na ziemie polskie i swą determinację, z jaką dążył do powołania Papieskiego Kolegium Polskiego, które za jego rektoratu wychowało wielu kapłanów gotowych do pracy w zniewolonym kraju.

Patriotyzm o. Piotra, w „Dzienniku” zdecydowanie bardziej czynny i praktyczny niż teoretyczny, zakorzeniony był w wizji narodu, którą przejął od Jańskiego. Dla tego ostatniego starania o niepodległość ojczyzny były nierozdzielnie związane z jej odrodzeniem moralnym na gruncie wiary katolickiej. Po rozczarowaniach politycznych, jakie spotkały każdego z założycieli zmartwychwstańców, za klucz do niepodległości Polski uważali oni odrodzenie duchowe. Nic dziwnego – wszyscy prędkiej czy później przeszli swoje „oczyszczenie duszy”, drogę od zniewolenia do wolności,

16 E. Jabłońska-Deptuła, *Szkice z dziejów formowania się polskich kongregacji żeńskich oraz ich programu społecznego w XIX wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, t. 19, 1964, nr 2, s. 147-148.

od zwątpienia i nihilizmu po wiarę w świętość Boga, która mogła ich jedynie przemienić. Stąd tak mocno wybrzmiewała w słowie pisany czy mówionym o. Semenienki teza, którą w skrócie ujmuje jedno ze sformułowań zawartych w jego kazaniu:

[...] jest fałszywa miłość Ojczyzny i tę trzeba znienawidzić, i tę trzeba porzucić; i jeszcze znowu prawdziwa, i tę trzeba przyjąć do serca, tą żyć i działać. Fałszywa, kiedy się kocha Ojczyznę bez Chrystusa, kiedy się ją kocha nie w imię Chrystusa, nie dla imienia Chrystusowego. Tego mędrzec kochać nie może [...]. Nauczeni mądrości z nieba, oni kochają swoją Ojczyznę nie dla niej samej, nie dla jej wdzięków przyrodzonych, ani dla jej uroków osobistych; ale kochają inaczej: kochają naprzód jak swoją matkę przyrodzoną, ale której brakuje wszystkiego, nie tylko wdzięków i uroków, ale życia i zdrowia, bo brakuje Chrystusa. Więc biegną choćby na krańce świata, [...] i tam znajdują czego potrzeba, i z tym wracają, i przynoszą Chrystusa tej matce swojej¹⁷.

Składam najserdeczniejsze podziękowania mgr Dorocie Lipińskiej i ks. prof. dr. hab. Jackowi Urbanowi za ich znaczący wkład w powstanie tej książki.

¹⁷ P. Semenienko, *O miłości ojczyzny*, „Przegląd Poznański. Pismo sześciotygodniowe”, t. 37, 1864, s. 5 (kazanie z 9 I 1864 r.).

1.

Biografia o. Piotra Semenenki

1.1. Życie o. Piotra Semenenki do 1851 r.

Podawane przez historyków daty i wydarzenia początkowego okresu życia Piotra Semenenki nie są wolne od nieścisłości, których nie można ostatecznie rozwikłać. Niejedno wydarzenie jest datowane podwójnie bądź nawet potrójnie, także i przez niego samego. Nie sposób również dotrzeć do niektórych imion osób. Jednak przeważająca część faktów układa się w czytelną całość.

Dziadek Piotra (źródła nie podają jego imienia) był katolikiem i szlachcicem polskim¹. Jego syn, Mikołaj Semenenko (1767-1835), urodził się w Mściśławiu. W wieku ok. sześciu lat został sierotą, stąd też był zmuszony od 1775 r. kształcić się w szkole paziów na dworze carskim w Petersburgu. Z czasem przyjął tam prawosławie. Następnie został kapitanem gwardii carskiej – gromadził zapasy żywności dla armii rosyjskiej w okolicach Dzieciołowa i Dolistowa². Matka Piotra, Katarzyna Zielińska, mieszkała w Łosośnie Małej k. Sokółki³. Oboje zawarli małżeństwo w 1813 r. Mikołaj

1 J. Iwicki, *Charyzmat zmartwychwstańców. Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, t. 1: 1836-1886, współpraca J. Wahl, tłum. J. Zagórski, Katowice 1990, s. 38; A. Pisarska, *Ojciec Piotr Semenenko CR*, [w:] eadem, *Powstanie i rozwój Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego. Na tle ascetyczno-mistycznego systemu życia wewnętrznego i jego odbicia w Regule Zgromadzenia*, Rzym 1960, s. 358.

2 Uwagę tę podał L. Dębicki w nekrologu o. Semenienki, zamieszczonym w „Czasie”: „Jedyna to spuścizna, którą syn wziął po ojcu, miał bowiem o. Piotr w postawie, ruchach, sposobie mówienia i obejścia pewną okrągłość i wykwinność, [...] przypominającą styl XVIII wieku”. „Czas” R. 39, 1886, nr 268.

3 Katarzyna Semenenko zmarła w 1831 r. w Rosieniach. O. Piotr odprawił w rocznicę jej śmierci – 25 XI – mszę św. w jej intencji. ACRR, 5166/64. Spuścizna ks. Piotra Semenienki, Zbiór rękopisów (dalej: SPSR), Piotr Semenenko, Dziennik, t. 3: 1869-1875, k. 336.

i Katarzyna nie byli katolikami: on był wyznania prawosławnego, a ona protestantką – kalwinką⁴. Z zachowanych notatek wynika, że Piotr bardzo szanował swoich rodziców i miał nadzieję – już po latach – że ich wiara z przekonania była katolicka. Tak ich wspominał w roku 1871:

Rodzice moi byli dobrzy ludzie, wszak to przed tobą, Panie, zdaje się, że mogę powiedzieć, chociaż nie mieli szczęścia zdania prawdziwej służby Twojej. Służyli Ci, jak umieli, a jeżeli nie mylnie są moje wnioski i te późne domysły, wtedy powiedziałbym, że na dnie duszy swojej oboje chowali niewyraźne zapewne poczucie i poznanie Twojej katolickiej prawdy i świętości prawdziwego kościoła Twego. Tego mi dowodzi całe późniejsze ich postępowanie kiedyś, kiedy się dowiedzieli o uczynionej skrycie przeze mnie pierwszej spowiedzi i przystąpieniu bez ich wiedzy i woli do Pierwszej Komunii. Tyś, Panie, zapewne zlitował się nad nimi w ich ostatniej godzinie. W ręce Twoje oddaje ich dusze; Tyś już wtedy widział i przyjął te modlitwy, które dzisiaj za nimi zanoszę i mam nadzieję, żeś je wysłuchał według Wielkiego Miłosierdzia Twego. Panie, odpłać im nieskończenie to wszystko, co oni dla mnie uczynili dobrego, często wśród biedy i trudu; a to najbardziej, że mi Tobie służyć nie przeszkodzili⁵.

Piotr był najstarszy z siedmiorga ich dzieci – pięciu synów i dwóch córek⁶. Urodził się w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła, 29 czerwca 1814 r. w Dzięciołowie⁷. 11 lipca tego roku otrzymał sakrament

4 Najbliższy zbór kalwiński, do którego uczęszczała Katarzyna Zielińska, mieścił się w miejscowości Sidra, ok. 20 km na zachód od Łosośny Małej. W 1839 r. został on definitywnie zamknięty. Do dziś zachowały się jedynie jego ruiny. Więcej informacji można znaleźć w: *Fundamenty kościoła kalwińskiego*, Zabytek, [on-line:] <https://zabytek.pl/pl/obiekty/sidra-dawny-zbor-kalwinski-ob-fundamenty-trwala-ruina> – 7 I 2024.

5 ACR, 4552/11, SPSR, Piotr Semenkenko, Moje notatki od roku 1821, b.p.

6 Poza Piotrem dziećmi Semenenków byli: Aleksander (1815-1869), Konstanty (1818-1883), Anna (1819-1867), Andrzej (1820-1877), Mikołaj (1823-1872) oraz nieznaną z imienia córka (1816-1823). Obok tej ostatniej, także Aleksander i Andrzej nie występują w Dzienniku. J. Iwicki, *op. cit.*, t. 1, s. 38.

7 Dzięciołowo – wieś obecnie znajdująca się w województwie podlaskim, w powiecie monieckim, w gminie Jaświły, położona ok. 55 km na północ od Białegostoku. Ministerstwo Cyfryzacji i Administracji, *Wykaz urzędowych nazw miejscowości i ich części*, s. 452, [on-line:] https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=&sort= – 7 I 2024. Wśród badaczy istniały odmienne zdania co do miejsca urodzin Semenkenki. Feliks Konieczny pisze o wsi „Krypno między Tykocinem a Krzyszynem na Białej Rusi” (F. Konieczny, *Święci w dziejach narodu polskiego*, Miejsce Piastowe 1937, s. 507-508). Powołując się na matkę Celinę Borzęcką i jej zasłyszane osobie od o. Piotra wiadomości, Antonina Pisarska podaje Dolistowo Stare (A. Pisarska, *Powstanie i rozwój...*, s. 158-159), natomiast Gabriel Korbut pisze w swoim biogramie o Grannem k. Sokołowa Podlaskiego (G. Korbut, *Literatura polska od początków do wojny światowej*.

chrztu⁸ w rzymskokatolickim kościele parafialnym św. Wawrzyńca⁹ w Dolistowie Starym¹⁰. Udzielił mu go ks. Franciszek Turski, tamtejszy proboszcz¹¹. Rodzice nadali mu imiona Piotr, Adolf, Aleksander. Może dziwić fakt ochrzczenia niekatolickiego dziecka w katolickiej świątyni. Doszło do tego, ponieważ w pobliżu nie było żadnej cerkwi prawosławnej¹².

Dzieciństwo Piotr spędził u babci i dziadka ze strony matki, w okolicach Tykocina. Mieszkając w Żołudku (dzisiejsza Białoruś), odwiedzał swoich najbliższych¹³. We wrześniu 1822 r. zapisano go do nowo otwartej szkoły podwydziałowej Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Tykocinie¹⁴,

Książka podręczna informacyjna dla studiujących naukowo dzieje rozwoju piśmiennictwa polskiego, t. 3: Od roku 1820 do roku 1863, Warszawa 1930, s. 231-232). Sam o. Semenkenko w cytowanych tu wspomnieniach nie podał żadnej miejscowości swego urodzenia.

- 8 „Ponieważ rodzice moi mieszkali na granicy rozdzielającej Cesarstwo Rosyjskie od ówczesnego Księstwa Warszawskiego, zdarzyła się ta okoliczność, że chrzest mój, który dla odległości zapewne kościoła parafialnego dopiero we dwanaście dni po przyjściu mym na świat dopełniony został, wypadł także w dzień śś. Apostołów Piotra i Pawła podług ruskiego kalendarza, w jednej bowiem i tej samej parafii przeznętej granicą były w używaniu oba kalendarze”. ACRR, 4552, SPSR, Piotr Semenkenko, *Moje notatki...*, b.p.
- 9 Parafia św. Wawrzyńca w Dolistowie Starym istnieje przynajmniej od XV w. W 1814 r. należała do dekanatu knyszyńskiego, archidiakonatu białostockiego w archidiecezji mohylewskiej (jeszcze siedem lat wcześniej w diecezji wigierskiej). Obecny kamienny kościół został konsekrowany w październiku 1791 r. staraniem Izabeli Branickiej, wdowy po właścicielu Dolistowa Janie Branickim. *Rys historyczny, Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Wawrzyńca w Dolistowie*, [on-line:] http://www.dolistowo.archibial.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=105 – 7 I 2024.
- 10 Dolistowo Stare – wieś położona nad rzeką Biebrzą, obecnie znajduje się w woj. podlaskim, w powiecie monieckim, w gminie Jaświły. Powszechnie używa się nazwy Dolistowo na oznaczenie trzech sąsiadujących ze sobą wsi: Dolistowo Stare, Dolistowo Nowe i Dolistowo Stare II (tzw. Kolonie). Ministerstwo Cyfryzacji i Administracji, *op. cit.*
- 11 Ks. Franciszek Turski był proboszczem w Dolistowie Starym w latach 1814-1828, znanym z troski o ubogich i potrzebujących, a także o tamtejszy szpital. A. Studniarek, P. Borowik, *Jaświły. Z dziejów obszaru gminy w XIX i XX wieku*, Białystok–Jaświły 2011, s. 19. A. Pisarska z kolei chrzest Piotra przypisuje ks. Józefowi Rożańskiemu CM, proboszczowi w Tykocinie (eadem, *Powstanie i rozwój...*, s. 360).
- 12 Akt chrztu Piotra Semenki odkrył ks. Witold Pietkun dopiero w 1975 r. Wynika z niego, że rodzicami chrzestnymi byli kpt. Michał Rezonow i Ewa Metelska, a świadkami ks. Kazimierz Kurzyna, Franciszka Kujawska, kpt. Adam Zakrzewski i Rozalia Turska. Żadna z tych osób nie występuje w Dzienniku. W. Pietkun, *Odnaleziona metryka, „Przewodnik Katolicki”* 1976, nr 2, s. 2-3; J. Iwicki, *op. cit.*, t. 1, s. 556.
- 13 A. Pisarska, *Powstanie i rozwój...*, s. 361.
- 14 Tykocin – miasto obecnie leżące w woj. podlaskim, powiecie białostockim. Siedziba gminy, położony w Kotlinie Biebrzańskiej nad Narwią, ok. 30 km na zachód od Białegostoku. Prawa miejskie posiada od 1425 r. Zob. np. A. Kochański, *526 lat dziejów miasta Tykocina na tle historii Polski*, red. M. Chojńska, E. Wroczyńska, Białystok 2013; Ministerstwo Cyfryzacji i Administracji, *op. cit.*

do której uczęszczał przez trzy lata, do 1825 r.¹⁵ Nie zachowały się żadne zapiski o. Semenenki, w których wspominałby swoją edukację w tym mieście¹⁶. To właśnie z Tykocinem związane jest jego pierwsze świadome przeżycie religijne. Prawdopodobnie 8 grudnia 1823 r., przygotowany w tajemnicy przed dziadkami przez tamtejszych księży misjonarzy, Piotr przyjął I Komunię Świętą¹⁷.

W roku 1825 mieszkał wraz babcią i dziadkiem w tykocińskim klasztorze pobernardyńskim¹⁸. Wakacje spędził wówczas z ojcem, który przyjechał do niego z Sokółki, w której pracował. Nowy rok szkolny 1825/1826 zastał go już w gimnazjum w Białymstoku¹⁹, dokąd zapisał go ojciec i gdzie rozpoczął naukę w klasie trzeciej²⁰. W szkole tej przebywał prawdopodobnie

- 15 Piotr zamieszkał wówczas na stacji u Borowskich, dziadków ze strony matki. J. Iwicki, *op. cit.*, t. 1, s. 39.
- 16 Szkoła publiczna podwydziałowa księży misjonarzy w Tykocinie powstała na bazie szkoły parafialnej elementarnej, założonej ok. 1770 r. z inicjatywy hetmana Jana Braniciego. Utworzyła ją Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (naczelne władze systemu edukacji Królestwa Polskiego) w roku 1820. Jej pierwszym rektorem został ks. Pius Dziedzicki CM, uczący języka polskiego, geometrii, religii i moralności. Pozostałymi nauczycielami byli: ks. Jan Szelicki CM (historia i łacina), ks. Cymann CM (łacina, niemiecki, kaligrafia i geografia) oraz ks. Antulski CM (matematyka, fizyka). W pierwszym roku nauczania (1820/1821) do pierwszej klasy zapisało się 30, a do drugiej – 21 chłopców. A. Schletz, *Działalność Zgromadzenia Misji w Tykocinie na polu oświaty 1769-1864*, „Nasza Przyszłość”, t. 11, 1960, s. 424-425.
- 17 Notatka o. Semenenki umieszczona na kartce listu do ks. Włodzimierza Czackiego ze zwrotną wiadomością od nadawcy wydaje się rozwiewać wszelkie wątpliwości. Otóż zawiera ona skrócone kalendarium życia o. Semenenki z lat 1822-1830. Pod rokiem 1823 zapisał tam: „Skończyłem pierwszą klasę, idę do drugiej. Zdaje się, że wtedy 1a [pierwsza] spowiedź. 1a [Pierwsza] Komunia na Niep[okalane] Poczęcie”. ACRR, 814, Spuścizna ks. Piotra Semenenki, Korespondencja (dalej: SPSK), List Piotra Semenenki do Włodzimierza Czackiego, Rzym, 7 III 1871, b.p. Przeczy jednak temu notatka z Dziennika z 8 XI 1874 r., która jednoznacznie wskazuje rok 1824 jako rok przyjęcia I Komunii Świętej. Z kolei na rok 1825 wskazuje o. P. Smolikowski, *Obudzenie się ducha religijnego wśród Polaków w XIX wieku*, Kraków 1925, s. 11.
- 18 „1825: chodzę do trzeciej klasy w Tykocinie. Mieszkam u dziadkostwa w klasztorze pobernard.; ogromne mury” (ACRR, 4552, SPSK, Piotr Semenenko, *Moje notatki...*, b.p.). Bernardyni zostali sprowadzeni do Tykocina w 1479 r. przez wojewodę kijowskiego Marcina Gasztołda. Ich pierwszy klasztor, na tzw. kępie narwiańskiej, musiał zostać przez nich opuszczony w XVIII w. na skutek podmywania fundamentów przez Narew. Do nowego klasztoru zakonnicy wprowadzili się w 1791 r.
- 19 Gimnazjum w Białymstoku powstało w 1802 r., a od 1808 r. – już znajdując się w granicach rosyjskich – przez pięćdziesiąt lat miało swą siedzibę przy ówczesnej ul. Bojarskiej. W. Wróbel, *Przy ulicy Warszawskiej 29 było gimnazjum*, „Kurier Poranny” 6 X 2016, [on-line:] <https://poranny.pl/przy-ul-warszawskiej-29-bylo-gimnazjum/ar/10680602> – 7 I 2024.
- 20 Ze wspomnień Macieja Łowickiego, ucznia białostockiego gimnazjum z nieco późniejszego okresu (1830-1833), ustalić można nazwiska nauczycieli. Dyrektorem (1824-1829) był Antoni Suchodolski, greki i łaciny uczył Marcin Rzeczycki, literatury

do roku 1828, choć nie da się dzisiaj ustalić tego z całą pewnością. Po latach wspominał, że w styczniu 1826 r. zamieszkał już nie z dziadkami, a na stacji u tamtejszego rzeźnika o nazwisku Schwartz²¹.

Opinia o zachowaniu Piotra podsumowująca rok szkolny 1825/1826 była wzorowa, oceny znakomite, a on sam był najlepszym uczniem całej szkoły²². Prawdopodobnie rozwijał tam swoje zdolności literackie. Razem z nim do białostockiego gimnazjum uczęszczał jego brat Aleksander.

Wakacje roku 1826 minęły mu, podobnie jak poprzednie, w Sokółce z rodziną. Rok szkolny 1827/1828 to nauka w czwartej klasie i wakacje w Ciechanowcu²³. Ostatnie dwie klasy przedmaturalne spędził w gimnazjum w Rosieniach na Żmudzi (1828)²⁴ i Krożach (1829)²⁵, gdzie uzyskał świadectwo dojrzałości²⁶. Swą edukację kończył, jeżdżąc z Białegostoku, a potem z Rosieni na północ, ze względu na nowe miejsce pracy jego ojca i kolejną przeprowadzkę. Rok szkolny 1829/1830 z powodu złego stanu zdrowia Piotr Semenka spędził właśnie w Rosieniach²⁷.

polskiej Dominik Szulc, geometrii i matematyki Jerzy Chrzczonowicz, fizyki Jan Wolski, języka niemieckiego Antoni Malicki, języka rosyjskiego i historii Rosji Jan Horszowski, języka francuskiego Henryk Malo, a historii powszechnej Zygmunt Nowicki. J. Trynkowski, *Gimnazjum. Z dziejów Gimnazjum Białostockiego (1777) 1802-1915*, Białystok 2002, s. 178-186.

21 ACRR, 4552/6, SPSR, Piotr Semenka, Wspomnienia z roku 1826, b.p.

22 „[Piotr Semenka], s. Mikołaja z Sokółki, lat 12, klasa III powiatowa, zapisany 2 IX 1825 r., zdrowie dobre, pilność dobra, religia b. dobry, nauka o obyczajach wielki, jęz. ros. wielki, polski b. dobry, łacina b. dobry, niemiecki wielki, francuski wielki, geografia b. dobry, hist. powsz. b. dobry, arytmetyka celujący, geometria celujący, historia naturalna celujący, obyczaje przykładowe, opuścił godzin 9”. J. Trynkowski, *op. cit.*, s. 155.

23 Ciechanowiec – miasto na Wysoczyźnie Drohiczyńskiej, obecnie znajdujące się w woj. podlaskim, w powiecie wysokomazowieckim (w XIX w. w powiecie tykocińskim), siedziba gminy. Przepływa przez nie dopływ Narwi, Nurec. Ministerstwo Cyfryzacji i Administracji, *op. cit.*

24 W Rosieniach od XVIII w. istniało kolegium prowadzone przez pijarów. Część biografów Semenki pomija tę szkołę, twierdząc, że uczył się tylko w Białymstoku i Krożach oraz podając rok 1829 jako kończący jego edukację. J. Trynkowski, *op. cit.*, s. 154.

25 Szkołę w Krożach założyli jezuici, funkcjonowała w latach 1614-1773. W 1817 r. została przemianowana na gimnazjum pod kuratelą Uniwersytetu Wileńskiego. Po dwudziestu pięciu latach (1842) władze carskie przeniosły szkołę do Kowna. „1829, czerwiec, skończyłem gimnazjum w Krożach” (ACRR, 4552, SPSR, Piotr Semenka, *Moje notatki...*, b.p.; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, oprac. L. Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, aut. i red. działów A.P. Bieś et al., współpraca nauk. i red. R. Darowski, Kraków 1996, s. 332-333).

26 J. Trynkowski, *op. cit.*, s. 155.

27 *Autobiografia. Ojciec Piotr Semenka (1814-1886)*, oprac. J. Mrówczyński, Jabłonowo Pomorskie–Bydgoszcz 2002, s. 7. John Iwicki podaje – za Pawłem Smolikowskim – że

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archivio Congregatio a Resurrectione a Roma

Res Congregationis

4630, Note sur l'enlèvement de l'archeveque de Varsovie, 14 VI 1863

4631, Note remise au S. Pere par le moyen du Secretariat d'Etat et presentee par le prince Eugene Lubomirski au nom du Gouvernement national

62918, Acta in Conventu Generali Congregationis a Resurrectione D.N. Jesu Christi habit apud de S. Mariam de Mentorella inde a 22 usque ad 30 d. Mai 1864; Acta Capituli Generalis (1864); Relatio P. Petri Semenenko

62919, Acta Capituli Generalis (1871-1872)

62926, Acta Conventus Generalis seu Capituli Congregationis a Resurrectione D.N. Jesu Christi 1873

62927, Acta Conventus Generalis celebrati anno 1880

65360, Decretum laudis, nr 6689/1860, Sancta Congreg. Episc. et Regularium

66084, Ostrzeżenie Duchowieństwa oraz obywateli polskich w Galicyi przez Stowarzyszenie kapłanów polskich w Emigracyi, Paryż, dnia 1 grudnia 1868

66168, Władysław Kosiński, Kronika postulatora

73838, Wnioski Prowincji Polskiej na zebranie główne w roku 1965

Rękopisy

Spuścizna Piotra Semenenko,

405, Mémoire de M. Towiański présente a Mons. l'Archevêque de Paris (1842, 1849)

1254-1258, Notatki rekolekcyjne (1837)

1263, Notatki duchowne (1838)

- 1276, Notatki duchowne (1839)
 1284, Pierwszy akt Towiańskiego
 1576, Modlitwa
 1577, Jedność naszych zgromadzeń
 1583, Zniszczenie siebie samego (notatki rekolekcyjne)
 1584, Poczucie świętości i konieczności obowiązku (notatki rekolekcyjne)
 1586, Potrzeba upokarzania się
 1812-1864, Konstytucje (1873)
 2054, Dwie litanie do Pana Jezusa Zmartwychwstałego i do Najświętszej Marii Panny
 2055-2057, Zjawisko z 15 XII 1878 r. – miała je księżna Jadwiga Lubomirska z d. Jabłonowska
 2059, Ginałem, Panie (1866)
 2060-2061, Schema bibliothecae
 2062-2063, Okólnik II zgromadzenia (1880)
 3743, Relacja o Piotra Semenkeni z audiencji u Ojca świętego (1880)
 3750, Primitiva Regula Congregationis, scripta a P.P. Semenkeno CR cum formulis votorum primorum membrorum (1842)
 3756, Kazanie na dzień św. Wojciecha „O naśladowaniu cnót naszych przodków” (1850)
 3759, Kazanie na Dzień Zaduszny (1850)
 3760, Kazanie „O przebaczeniu krzywd i uraz”
 3762, Kazanie „O ufności Bogu” (1851)
 3771-3772, Sprawa polska w Paryżu i w Warszawie w 1861 r.
 3783, Notatki duchowne; Zapiski (1873)
 3844, Diploma doctoratus in theologia patris Semenkeno
 3850, 4041-4042, Historiosofia
 3857, Gramatyka języka polskiego
 3867, Ks. Piotr Semenkeno CR o Skardze
 3880, Histoire de l'Eglise depuis Boniface VIII
 3881-3882, 3940-3941, Dzieje Kościoła w Polsce, 1240-1573, 1572-1673, 1760-1807
 3886, Kazanie o posłannictwie Polski miane dnia 29 listopada 1848 r. w Paryżu
 3888-3891, Kazania na niedziele roku kościelnego, od I niedzieli Adwentu do XXI niedzieli po Zielonych Świątach
 3892, Kazania maryjne, m.in. Kazanie na święto Wniebowstąpienia [!]
 Najśw. Maryi Panny
 3900, O papieżu
 3912, Mowa pogrzebowa po śp. Edwardzie Jełowickim (1848)
 3931, Mowa pogrzebowa po śp. Elżbiecie z Zamojskich Brzozowskiej (1857)
 3938, Akta synodu brzeskiego 1596 roku

Wątki polskie w „Dzienniku” o. Piotra Semeneni Streszczenie

Niniejsza rozprawa dotyczy tematyki polskiej pojawiającej się w „Dzienniku” ks. Piotra Semeneni w latach 1851-1886. Praca składa się z sześciu rozdziałów. Rozdział pierwszy stanowi obszerną monografię życia ks. Piotra Semeneni, podzieloną na trzy części. Cezurą dwóch pierwszych jest rok 1852, w którym o. Piotr rozpoczął pracę duszpasterską w środowisku polonijnym w Rzymie. Ostatnia część – oprócz opisu śmierci i pogrzebu – jest studium postaci i działalności ks. Semeneni. Zawiera ona także wspomnienia zgromadzenia zmartwychwstańców o jego współzałożycielu. W rozdziale drugim, dotyczącym bezpośrednio „Dziennika”, omówiona została spuścizna o. Semeneni przechowywana w Archiwum Generalnym Zmartwychwstańców w Rzymie oraz struktura rzeczowa i tematyka „Dziennika”. Kolejne rozdziały zawierają szczegółowe studium jego treści. Rozdział trzeci zawiera natomiast omówienie działalności o. Semeneni wśród Polaków za granicą, z uwzględnieniem szczególnie pracy duszpasterskiej, kontaktów z hierarchią oraz wkładu w doprowadzenie do powstania Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie. Rozdział czwarty dotyczy zaangażowania ks. Semeneni na rzecz społeczeństwa na ziemiach polskich pod zaborami. Po analizie podróży do kraju i wysiłków podejmowanych w kongregacjach i środowisku papieskim na rzecz polskiego Kościoła przedstawiono jego wybrane relacje z duchowieństwem i świeckimi żyjącymi w kraju. W piątym rozdziale ukazane zostało zaangażowanie o. Semeneni w tworzenie zakonów i zgromadzeń żeńskich, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które miały w swoich szeregach Polki lub zostały założone przez Polaków. Rozdział szósty zawiera omówienie historii zmartwychwstańców i kluczową rolę duchownego w ich historii od początku aż do śmierci w 1886 roku. W świetle „Dziennika” poddano

analizie struktury zgromadzenia, relacje o. Piotra z wybranymi braćmi oraz z założycielką Sióstr Zmartwychwstanek.

O. Piotr Semenenko był mocno zaangażowany w sprawy polskie, wspierając rodaków na różne sposoby i nawołując ich do miłości ojczyzny poprzez szukanie dróg jej odrodzenia na drodze wiary. Jego przykład może imponować i inspirować do patriotycznej postawy również i w dzisiejszych czasach.

Słowa kluczowe: Piotr Semenenko, Celina Borzęcka, Hieronim Kajsiewicz, Marcelina Darowska, Jan Koźmian, Włodzimierz Czacki, Julian Fe-liński, Papieskie Kolegium Polskie, zgromadzenie, kościół św. Klaudiusza, zmartwychwstańcy, niepokalanki, Reguła, Rzym, Paryż, Kraków, Lwów, Jazłowiec

Polish Threads

in the „Diary” of Father Peter Semenenko

Summary

This dissertation deals with the Polish themes appearing in the “Diary” of Fr Peter Semenenko between 1851 and 1886. The book consists of six chapters. The first chapter is a comprehensive monograph of Fr Peter Semenenko divided into three parts. The caesura of the first two is the year 1852, in which he began his pastoral work in the Polish community in Rome. The last part – besides a description of his death and funeral – is a study of the figure and work of Fr Semenenko. It also includes memories of the Resurrectionist congregation of its co-founder. The second chapter, dealing directly with the “Diary”, discusses Fr Semenenko’s legacy stored in the Resurrectionist General Archive in Rome, the material structure of the “Diary” and its themes. The following chapters include a detailed study of its contents. Thus, the third chapter presents Fr Semenenko’s activities among Poles abroad, particularly touching on his pastoral work, his contacts with the hierarchy and his contribution to bringing about the establishment of the Pontifical Polish College in Rome. The fourth chapter deals with his commitment to society in the Polish lands under partition. After an analysis of Fr Semenenko’s travels to the country and his efforts made in congregations and the papal environment for the Polish Church, his selected relationships with the clergy and laity living in the country are shown. The fifth chapter shows Fr Semenenko’s involvement in the formation of women’s orders and congregations, with particular emphasis on those that had Polish women in their ranks or were founded by Poles. The sixth chapter discusses the history of his order and Fr Semenenko’s key role in it from the beginning until his death in 1886. Having analysed the structures of the congregation, it shows his relationships in the light of the “Diary” with selected confreres and with the foundress of the Resurrectionist Sisters.

Summary

The work as a whole shows Fr Peter Semenenko was strongly involved in Polish affairs, supporting his compatriots in various ways and exhorting them to love their country by seeking ways of its revival on the path of faith. His example can impress and inspire a patriotic attitude even today.

Keywords: Piotr Semenenko, Celina Borzęcka, Hieronim Kajsiewicz, Marcelina Darowska, Jan Koźmian, Włodzimierz Czacki, Julian Feliński, Pontifical Polish College, congregation, St Claudius Church, Resurrectionists, Immaculates, Rule, Rome, Paris, Cracow, Lvov, Jazlowiec

Książka ta traktuje o trzech miłościach: człowieka do Boga, człowieka do kraju ojczystego i człowieka do tych, którzy z tego kraju pochodzą. Człowiekiem, o którym tu mowa, jest o. Piotr Semenenko (1814-1886), współzałożyciel zgromadzenia zmartwychwstańców, emigrant rodem z Podlasia, niepospolitej miary erudyta o niesłychanej dobroci. Jego cykliczne obiady z kard. Mieczysławem Ledóchowskim, dyskretna opieka nad Marią Skazą, konferencje w zacisznym klasztorze Panien Wizytek przy ul. Krowoderskiej w Krakowie, kazania w pełnej słuchaczy katedrze we Lwowie, znoszenie potwarzy po klęsce powstania styczniowego, bolesne odejścia współbraci ze zgromadzenia – to tylko niektóre wydarzenia z jego życia, które znamy dzięki jego „Dziennikowi”, pisanemu przez 35 lat. A łączy je wszystkie szeroko rozumiana miłość do Ojczyzny, której starał się pomagać ze wszystkich swoich sił; czy to będąc na miejscu, w Rzymie, odwiedzając rodaków rozsianych po Europie czy też wreszcie przebywając w Polsce. Miłość ta miała źródło w miłości do Boga. Dlatego o. Semenenko marzenia o wolnym kraju przemieniał w wołanie o nawrócenie i o wolność wewnętrzną oraz w konkretną, różnorodną pomoc. Wołanie to nie straciło nic z aktualności.

„W annałach zgromadzenia żywot Ojca Piotra – pisał w nekrologu o. Semenenci Ludwik Dębicki – odsłonić się winien ze strony duchowej, z cnót, miłosierdzia, świątobliwości, z zatopienia w Bogu i mnogich łask, jakie modlitwą zdobywał, jakie dla Polski jednał”. Odsłoni się – autor wierzy w to mocno – także i za sprawą tej książki.

ISBN 978-83-8368-004-0

<https://akademicka.pl>